

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 vtrum continentia sit melior, quàm temperantia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

stendi. Et ne hoc appareat volutarium; pbatur ex actu continentie: actus enim eius proprie est hominis in passionibus existens. Cōstat autē q̄ mobilis: ex propria igitur ratione continentia est de facili mobilis, ac per hoc non est habitus, sed dispositio, quamuis extēso habitus notē ad totam primā specie qualitatis continentia habitus vocetur interdum. Non obstat autē authoris doctrinā q̄ volūtas egeat dispositione superaddita ad purgandū cōtra vehementes passiones, que inlunt contra morale bonū propriū ipsius suppositū, licet sit cōtra doctrinam ponere in ea habitū, aut virtutē respectu hōmō boni. Et sic terminata sit questio in precedenti libro mota, & disputata, d̄ subiecto continentie.

¶ Ad secundum d̄r, q̄ author expresse specificat, q̄ prima differentia inuenitur in voluntate ut eligat, & non s̄m q̄ intendit. Quo fit, ut inter virtutem morale & continentia tanta sit differentia, q̄ virtus moralis rectificat intentionē & electionem: quoniam rectificat voluntatem respectu finis, eius quod est ad finē. Et ideo a priori & perfecte est habitus electivus. Continentia autē solum electionē rectificat pro tunc, s̄ in statu pugnæ, sicut incontinentia solum electionem inficit, & obliquat in statu pugnæ.

D. 98r. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ ex respōsione ad secundum in littera h̄r glos. & ratio orūm verborum sonantū, q̄ continentia sit in ratione, s̄ q̄ intelligit, ut in primo momento. Et hoc modo dicitur species constantia, ut mouētis.

¶ In eodem artic. 3. dubiū occurrit, quia littera ista expresse contradicit Aristot. in 7. Ethic. ubi ponit differentia inter temperatum, & continentem in hoc, q̄ temperatus eligit, continentis nō eligit. Quo ergo in littera dicitur

quam habet, dum subijcitur opoſito vitio. Concupiscibilis autē eodem modo se habet in eo qui est continens, & in eo qui est incontinens: quia in vtroque protimpit in concupiscentias prauas vehementes. Vnde manifestum est, quod continentia non est in concupiscibili sicut in subiecto. Similiter etiam ratio eodem modo se habet in vtroque: quia tam continens, quam incontinens habet rationem rectam, & vterque extra passiones existens eligit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima autem differentia eorum inuenitur in electione, quia continens quamuis patitur vehementes delectationes & concupiscentias, tamen eligit nō sequi eas propter rationem: incontinens autem eligit sequi eas non obstante contradictione rationis. Et ideo oportet quod continentia sit sicut in subiecto in illa vi animæ, cuius actus est electio: & hæc est voluntas, ut supra habitum est.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod continentia habet materiam concupiscentias delectationū tactus, non sicut quas moderetur, quod pertinet ad temperantiam, quæ est in concupiscibili, sed est circa eas quasi eis resistens. Vnde oportet, quod sit in alia vi, quia resistens est alterius ad alterum.

¶ Ad secundum dicendum, quod volūtas media est inter rationem & concupiscibilem, & potest ab vtroque moueri. In eo autem qui est continens, mouetur a ratione: in eo autem qui est incontinens, mouetur a concupiscibili. Et ideo continentia potest attribui rationi sicut primo mouenti, & incontinentia concupiscibili, quamuis vtrūque immediate pertineat ad volūtatē sicut ad proprium subiectum.

¶ Ad tertium dicendum, quod licet passiones non sint in voluntate sicut in subiecto: est tamen in potestate voluntatis eis resistere. Et hoc modo voluntas continentis resistit concupiscentiis.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Utrum continentia sit melior quam temperantia.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod continentia sit melior quam temperantia. Dicitur enim Eccles. 26. Omnis autem ponderatio non est digna continentis anima. ergo nullo

la virtus potest continentie aduari.

¶ 2. Preterea. Quanto aliqua virtus meretur maius primum, tanto potior est: sed continentia videtur mereri maius primum. dicitur enim 2. ad Timoth. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime conuerit. Magis autem certat continens qui patitur vehementes passiones, & concupiscentias prauas quam temperatus, qui non habet eas vehementes. ergo continentia est potior virtus quam temperantia.

¶ 3. Prat. Voluntas est dignior potentia quam vis concupiscibilis, sed continentia est in voluntate, temperantia in vi concupiscibilis, ut ex dictis patet. ergo continentia est potior virtus, quam temperantia.

SED CONTRA est, quod Tertullianus & Andronicus ponunt continentiam adiunctam temperantiam sicut principali virtuti.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, continentia dupliciter accipitur. Vno modo, secundum quod importat abstinentiam ab omnibus delectationibus ueneris. Et hoc sumendo nomen continentia, continentia est potior temperantia simpliciter dicta, ut patet ex his que supra dicta sunt de preeminētia virginatis ad castitatem simpliciter dictam. Alio modo potest accipi nomen continentia, secundum quod importat resistentiā rationis ad concupiscentias prauas, que sunt in hominibus uehementes: & secundum hoc temperantia est multo potior, quam continentia, quia bonum virtutis laudabile est ex eo quod est secundum rationem. Plus autem viget bonum rationis in eo, qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitivus est subiectus rationi, & quasi a ratione edomitus: quam in eo qui est incontinens, in quo appetitus sensitivus vehementer resistit rationi per concupiscentias prauas. Vnde continentia comparatur ad temperantiam sicut imperfectum ad perfectum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod autoritas illa potest dupliciter intelligi. Vno modo, secundum quod accipit continentia pro abstinentia ab omnibus ueneris. Et hoc modo dicitur, quod omnis ponderatio non est digna continentis in genere castitatis, quia etiā fecunditas carnis, que

quaritur in matrimonio, ad quatuor continentia virginali, vel viduali, vt supra dictum est. * Alio modo potest intelligi secundum quod, nomen continentie sumitur communiter pro omni abstinencia a rebus illicitis: & sic dicitur qd omnis ponderatio non est digna animae continentis, quia non respicit aestimationem auris vel argenti, quae commutatur ad pondus.

AD SECVNDVM dicendum, qd magnitudo concupiscentiae, seu debilitas eius, ex duplici causa procedere potest. Quandoque enim procedit ex causa corporali. Quidam enim ex naturali complexione sunt magis proni ad concupiscendum quam alij. Et iterum quidam habent opportunitates delectationum concupiscentiam inflammantes magis paratas quam alij: & talis debilitas concupiscentiae diminuit meritum, magnitudo vero auget. Quandoque vero debilitas, vel magnitudo concupiscentiae provenit ex causa spiritali laudabili, puta, ex vehementia charitatis, vel fortitudine rationis, sicut est in homine temperato: & hoc modo debilitas concupiscentiae auget meritum ratione suae causae, magnitudo vero minuit.

AD TERTIVM dicendum, qd voluntas propinquoior est rationi, qd vis concupiscibilis. Vnde bonum rationis ex quo virtus laudatur, maius esse ostenditur ex hoc, qd pertingit non solum vsque ad voluntatem, sed etiam vsque ad vim concupiscibilem, quod accidit in eo qui est temperatus, quam si pertingat solum ad voluntatem, ut accidit in eo qui est continens.

Super Questionis consuequingua- gismas extra Aristotum primum.

QVAESTIO CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuisa.

OSTEA considerandum est de incontinentia.

ET circa hoc quaruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum incontinentia pertineat ad animam, vel ad corpus.

¶ Secundo, Vtrum incontinentia sit peccatum.

¶ Tertio, De comparatione incontinentiae ad interperantiam.

¶ Quarto, Quis sit turpior, vtrum incontinens ira, vel incontinens concupiscentiae.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod incontinentia non pertineat ad animam, sed ad corpus. Diuersitas enim sexuum non est ex parte animae, sed ex parte corporis: sed diuersitas sexuum facit diuersitatem circa incontinentiam. dicit enim Philosoph. 7. Ethic. * quod mulieres non dicuntur neque continentes, neque incontinentes, ergo incontinentia non pertinet ad animam, sed ad corpus.

¶ 2. Præter id quod pertinet ad animam non sequitur corporis complexiones: sed incontinentia sequitur corporis complexionem. dicit enim Philo. in 7. Ethic. * qd

A maximè acuti, idest, cholericis, & melancholicis, secundum irrefrenatam concupiscentiam sunt incontinentes. ergo incontinentia pertinet ad corpus.

¶ 3. Præter. Victoria magis pertinet ad eum qui vincit: quam ad eum qui vincitur: sed ex hoc dicitur aliquis esse incontinens, quod caro concupiscens aduersus spiritum superat ipsum. ergo incontinentia magis pertinet ad carnem, quam ad animam.

B SED CONTRA est, quod homo differt a bestiis principaliter secundum animam. Differt autem secundum rationem continentiae & incontinentiae. Bestias enim dicimus neque continentes, neque incontinentes, vt patet per Philosophum in 7. Ethicor. * ergo incontinentia maximè est ex parte animae.

RESPON. Dicendum, quod vnumquodque attribuitur magis ei quod est causa per se, quam ei quod solum occasionem praestat.

C Id autem quod est ex parte corporis, solum occasionem praestat incontinentiae. Ex dispositione enim corporis potest contingere, quod insurgant passiones vehementes in appetitu sensitivo, qui est virtus corporis organici: sed huiusmodi passiones quantumcumque vehementes, non sunt sufficiens causa incontinentiae, sed occasio sola, eo quod durante vsu rationis semper homo potest passionibus resistere. Si vero passiones adeo insurgant, quod totaliter auferant vsum rationis, sicut accidit in his, qui propter vehementiam passionum amentiam incurrunt, non remanebit ratio continentiae, neque incontinentiae: quia non saluatur in eis iudicium rationis, quod continens seruat, & incontinens deserit. Et sic relinquatur quod per se causa incontinentiae sit ex parte animae, quae ratione passionibus non resistit.

D Quod quidem fit duobus modis, vt Philosophus dicit in 7. Ethicorum. * Vno modo, quando anima passionibus cedit antequam ratio consilieret: quae quidem vocatur irrefrenata incontinentia, vel praeuolatio. Alio modo, quando non permanet homo in his, quae consiliata sunt, eo quod debiliter est firmatus in eo quod ratio iudicauit: vnde & haec incontinentia vocatur debilitas. Et sic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

E Vt Philosophus dicit in 7. Ethicorum. * Vno modo, quando anima passionibus cedit antequam ratio consilieret: quae quidem vocatur irrefrenata incontinentia, vel praeuolatio. Alio modo, quando non permanet homo in his, quae consiliata sunt, eo quod debiliter est firmatus in eo quod ratio iudicauit: vnde & haec incontinentia vocatur debilitas. Et sic patet, quod incontinentia principaliter ad animam pertinet.

Secunda Secundae S. Thomae.

perans, & vincens est causa per se eius quod est irrefrenata, & vincit: sed passio est per se superans, & vincens voluntatem quae contra tendit. ergo. Et illud, inquit Martinus, patet quod non sufficienter probat conclusionem, hinc scilicet, qd incontinentia non est corporis, sed animae. Thomas, per illud medium, quod passio non est causa per se, sed occasio tantum.

¶ Ad haec dicitur, qd si quis penetrat quo pacto appetitus sensitivus est motiuus voluntatis, facile haec soluet. Penetrabit autem hoc, qui intuitus fuerit doctrinam auctoris in praecedenti lib. q. 9. art. 2. vbi docetur, quod sicut homo frigus ex hoc ipso quod friget, mouetur ad volendum locum calidum: ita homo in passione existens, ex hoc ipso quod est sic dispositus secundum illam passionem, mouetur ad volendum quod consonat homini sic disposito, puta, ad puniendum si est iratus, ad veneranda si est ardens &c. Et ratio ibi assignatur, quia hinc scilicet ex dispositione hominis, seu subiecti fit ut aliqd sit, vel appareat conueniens illi quod cessante illa dispositione non est aut appareat conueniens: quoniam conueniens ex parte vtriusque potest oriri extremi, scilicet vel ex dispositione subiecti, vel ex natura obiecti. Et sic, ut ibi dicitur, dispositio subiecti redundat in obiectum faciendo ipsum esse, vel apparere p tunc conueniens. Et sic patet, quod passio valde remota mouet voluntatem, scilicet disponendo subiectum, & inde conueniens conuenientia in obiecto motiuo voluntatis, non necessitudo tamen ipsam. Vnde merito non per se causa, sed occasio dicitur passio incontinentiae, quae est actus voluntatis. Et cum dicitur, Causa per se impellens & inclinans &c. re-

BBB 2 spon-

Lib. 7. cap. 7. a medio, & cap. 6. declinando ad finem, tom. 5.

D. 98.

Lib. 7. cap. 7. non procedit ad finem, tom. 5.